

A NYUGAT két nemzedékének találkozója

Fenyő Miksa — aki a Magyarok Világszövetsége, a PEN Club és Petőfi Irodalmi Múzeum meghívására látogatott haza, találkozott a Nyugat második nemzedékének képviselőivel, Illyés Gyulával és Keresztury Dezsővel. Keresztury Dezső író, irodalomtörténész, az MVSZ alelnöke köszöntötte az idős Fenyő Miksát, a híres folyóirat egyik alapító tagját és szerkesztőjét.

A találkozó napján névnapját ünneplő Fenyő Miksának Kárpáti József, az MVSZ főtájkára adta át a szövetség ajándékát.

Az összejövetelen részt vettek Fenyő Miksa és felesége, Lányi Sarolta költő, Vezér Erzsébet irodalomtörténész, Illyés Gyuláné, Illyés Gyula, Kardos László irodalomtörténész, Boldizsár Iván író, Baróti Dezső és Illés László, a Petőfi Múzeum vezetői, és a házigazdák: Keresztury Dezső, az MVSZ alelnöke, Kárpáti József főtájkár és Szántó Miklós, a Magyar Hírek főszerkesztője.

*

A Magyarok Világszövetsége tanácskozótermében találkozott Fenyő Miksa a régi gárda és a Nyugat második nemzedéke néhány tagjával. Az idős író szervezetét megviselte a néhány hónappal ezelőtti történet sajnálatos baleset, de szelleme friss; most is, mint mindig, jókedvű, vitára, visszavágásra kész. Az egykori Nyugat alapítóját Keresztury Dezső üdvözölte és többek között a következőket mondotta: — A második nemzedék nevében köszöntöm az első, a kezdet nagy generációját egyik kiváló személyiséget. Jellepes és természetesen, hogy mellette itt van Illyés Gyula, mint a folytonosság képviselője, a Nyugat munkatársa, aztán — a folytatás — a Magyar Csillag szerkesztője, aki azóta is, ma is ébren tartja és a határon belül és a határon túl élő magyarság — nevében is joggal szól, amikor Fenyő Miksa személyében köszöntöm azt a szellemet, amelyet a Nyugat sugárzott szét, amelyet a nagy társak közt Fenyő Miksa is segített megteremtteni. Azok az eszmék, melyeket Ady, Móricz, Osvát és Babits megfogalmaztak, egybeölelik a magyarságot ma is, és mi boldogok vagyunk, hogy közöttünk van és lehet az idős harcos, a nagy idők tanúja.

Illyés Gyula, a Nyugat megszűnése után annak örökebe lépett Magyar Csillag első szerkesztőjeként szólalt fel.

— Személyes emlékezéssel kezdem: nekem először Nagy Lajos, a forradalmár és szocialista író beszélt mély megbecsüléssel Fenyő Miksáról, aki akkor a GYOSZ egy ve-

zető munkatársa volt és ugyanakkor kitűnő író, a művészet és irodalom önzetlen barátja. Aztán személyesen is megismertem Fenyő Miksát, az embert. Az írói életmű ismeretében mondhatom, hogy mindaz, amit Fenyő Miksa annak idején Magyarországon és aztán külföldön következetesen folytatott, a két szakasz földrajzi távolsága ellenére elválaszthatatlanul egy tömb maradt.

maradjon a magyarság irodalma, nyelve, kultúrája, szelleme.

Az üdvözlésekre Fenyő Miksa válaszolt, megköszönve a meghívást, a találkozást a régi társakkal és utódokkal. Az egész életén át rá jellemző derüvel, szavait iróniával és öngúnyval vegyítve beszélt:

— Mindig nehezen fogadtam el, hogy az öregkor tisztelete természetes és dicsé-

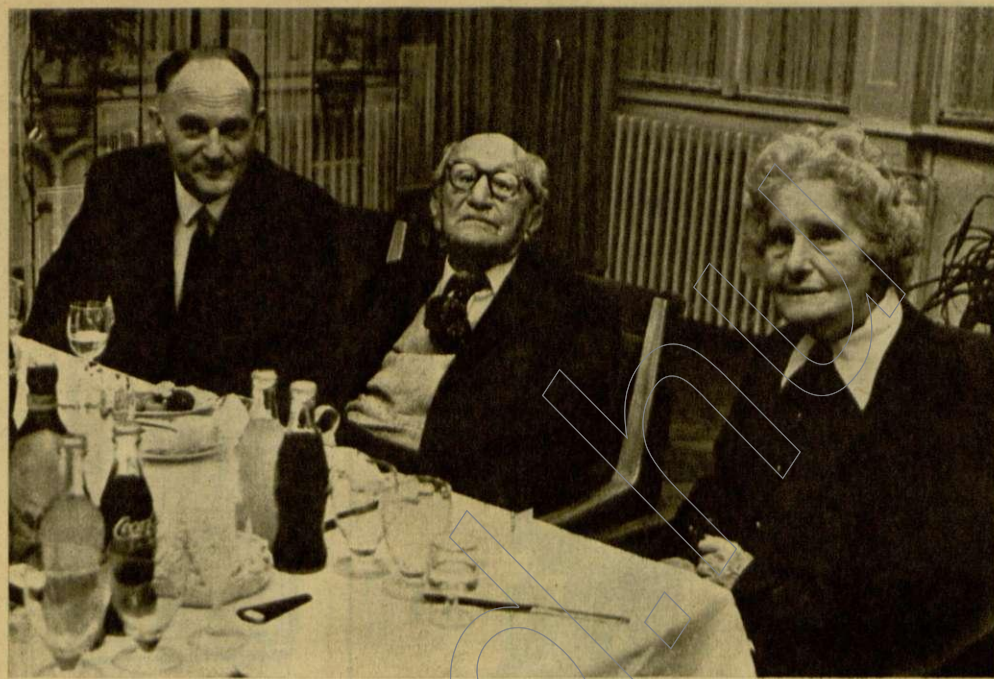
Keresztury Dezső köszönti a Nyugat második nemzedékének nevében Fenyő Miksát

— Nem véletlen, hogy a Magyarok Világszövetsége ünnepli őt, az a szövetség, amely a szétszórta magyarság összetartó vonásait keresi, azokat a régi és új formákat, amelyek a történeti tragédiák által szétszórta népműket egybeforrasztják. Tízmillió magyar él itthon, ötmillió a határon túl és mi fokozott felelősséget érzünk a határon kívül élő magyarságért is. Batsányi, Kölcsey, a múlt nagyjai még úgy látták és azt hirdették, hogy „a nemzet; a nyelv”, a nemzet a nyelvben él, és ha a nyelve elvész, elpusztul a nép is. A történelem, más népek sorsa megmutatta, hogy korunkban másképp alakulnak a dolgok: az írek például elvesztették nyelvüket, de megmaradtak nemzetnek. Más népek a barlangokból előkerül ötezer éves írtékercsekből tanulják újra régen elfeledett, elvesztett ősi anyanyelvüket. A magyarság kultúrája, a magyarsághoz tartozás tudata, messzebb terjed és tovább él, mint a nyelv. Irodalmunk, tudományunk, a népiélet olyan értékeket teremtettek és teremtenek, amelyekért érdemes magyaroknak megmaradni a határon túl; akkor is, amikor az új nemzedékek már nem tudnak jól magyarul, amikor a huszadik század új realitásai között talán nem tudják megőrizni anyanyelvüket. Addig is — és mindennek ellenére — munkálkodni kell nyelvünk érdekében, és Fenyő Miksa életműve tanulság e tekintetben is. Mindig azért fáradozott, hogy fenn-

retes. A tapasztalat mást mondott, és mégis jólesően fogadom a barátság és jóakarati jeleit. Jólesik hinni, amit mondanak, ki barátságából, ki elfogultságból, ki meg azért, mert illik.

— Az idős kor sok mindent abbahagyat az emberrel, akár tetszik, akár nem: de nem tudta csökkenteni örömem, az elismerés iránti érzésem nem romlott. Olyan emberekkel említenek együtt, akik teljesítményeikkel tényleg kiérdemelték az utókor tiszteletét és köztük munkálkodtam a magam helyén én is, abban a korszakban, amely hosszú időre meghatározta a magyar szellemiség jövőjét. Köszönöm, hogy engem is közéjük sorolnak, hiszen ez életem nagy eredménye és büszkesége. (Túl szerény persze soha nem voltam, mindig arra törekedtem, hogy elismerjenek annak, aminek magam tartottam és tartom.)

— Keresztury Dezső és Illyés Gyula is említették az itthoni és a határon túli magyarság szellemi egységének nem egyszerű ügyét. A magyar szellemi élet szolgálata volt mindig a fő gondom, mint író is. Ezen munkálkodtam, hogy milyen sikerrel, erre a magyar irodalom azt hiszem mérvadó és igaz tanú. Azt gondolom, hogy a magyar nyelv fenntartása a magyarság kótáblára véssett törvénye legyen, bárhol éljenek is a világban és ennek érdekében minden erőfeszítést érdemes megtenni, együttes erővel, itthon és odakinn.

Kárpáti József, az ünnepeit és Lányi Sarolta

A magyar nyelv mindig a legfőbb gondom volt

A KILENCVENHÁROM ÉVES FENYŐ MIKSA HÚSZPERCES VALLOMÁSA

Rosszul hall. Rosszul lát.

Kiabálva kérdezek.

Lassan, igen szabatosan fogalmazva felel.

— Számomra minden beszélgetés, minden ilyen gyakorlati szellemi torna s az én erőfeszitésem csak arra irányul, hogy elrejtsem, mennyire túlhaladja az ilyen torna az érdimit.

— Újságírói pályám legrövidebb interjúja volt ez. Húszpercesnyi idő engedtetett meg. Elnyit rabolhatók el a kilencvenhárom esztendő eliramló idejéből.

E legrövidebb interjú mégis mély nyomot hagyott bennem. Nehezen felejtetem. Tulán soha sem felejttem el.

Már alkony szórdott a Duna-partra, mikor délután ötkor becsöngettem. A szobában, ahol Fenyő Miksa ült, karosszékebe süppedve, plédokkal betakarva, még nem gyújtottak villanyt. A fülhomályban is élesen rajzolódott ki a füрге szem. A mindig szomjas arc, a beszélgetésre — bármilyen nehezebbre esik is — kész ember.

— Kérdezzen csak — mondja, miután először az évekkel ezelőtti folytatott budapesti beszélgetésünkre, az ő régi emlékezésére térünk ki.

Mit kérdezhetek e húszpercesnyi idő alatt, hogy ki ne fárasztam, s kevéske erejéből el ne orozok valamit? A budapesti Nyugat emlékkiállításra érkezett h a z a, a Nyugat egyik, kilencvenhárom esztendő alapítója, dacolva a pusztító idővel, fölüllemelkedve saját fáradekonyságán.

— Egyetlen kérdést, ha szabad. Hogyan látja a magyar nyelv megőrizhetőségét külföldön, az idegenbe szakadt magyar ajkú emberek közösségében.

Nem a kérdés egészére, csupán annak egyik kis, mégis oly becses részletére, a magyar nyelv ügyének a dolgára felel.

— És nem fogok tudni okosan felelni — mondja. — Bármennyire szeretném is, nem tudok az anyanyelv megőrzésére gyakorlati tanácsokat adni.

S megvárja, hogy lejegyezzem, s lejegyezve, megvárom, hogy folytatni tudja.

— Igen fontosnak tartom és szeretném, ha az idegenben élő magyarok anyanyelvének védelmére a Magyarok Világszövetségének a lapja, a Magyar Hírek gyakorlati válaszokat kapna. Jómagam az idők folyamán állandóan foglalkoztam nyelvi kérdésekkel és igen boldog voltam, amikor egy-egy felvetődött kérdésre értelmes feleletet találtam. Igen jól emlékszem például arra, milyen örömet okozott nekem, amikor egy értelmes spekuláció megértette velem, hogy honnan ered a következő magyar szó: „csetres”.

S külön megkér arra, hogy a kéziratban tennem macskakörmök közé ezt a szót.

(Otthon fellapoztam A magyar nyelv történeti-etimológiai szótárát, ahol is a csetres első előfordulását 1836-ra teszik, ezzel a magyarázattal: „Tsetres edény (Mohácsi szó Baranyában... Mosatlan edény a Hegyalján)”. A csetres tehát mosatlat jelent, lucskosat, csatakosat, mosdatlant.)

— A magam újabkori kutatása arra az eredményre vezetett — beszél el a kilencvenhárom éves —, hogy ez a szó, „csetres”, a főlöleses dolgot, a hasznavehetetlennek minősített jószágot jelenti. Eredete pedig egy szokott magyar rövidítés, az ecetera, ecetera...

Elemi erővel kívánczolt ki belőlem a megjegyzés:

— Boldog vagyok, nagyon örülök annak, hogy a magyar irodalom egykori gazdája, a Nyugat alapítója ma is csak a magyar nyelvel foglalkozik.

— A Nyugat egyik alapítója... — helyesbít. A karosszékebe belesüllyedt, szinte teljesen elsüllyedt kis termetben, a kis termet arcán égni látszanak a szemek. A ránk hulló fülhomályban, a sötétet szóró alkonyi órák szinte már más sem látszik, csak a szem. — Az én legfőbb gondom mindig a magyar nyelv volt — teszi még hozzá.

Fölteszek, időtrábló vakmerőségemben, még egy kérdést, amely a külföldi magyar nyelv irodalomra vonatkozik, de Fenyő Miksa nem erre, megint csak a magyar nyelv ápolásának kérdésére felel.

— Szebb játékot, mint az anyanyelv épességben való megőrzését, sőt gazdagítását, elképzelni is alig tudok. En magam állandóan, évtizedeken át, itthon és külföldön, nem haszon nélkül. Ez a játék folytonosan új nyelvi kombinációknak és új jelfordulatoknak vált állandó forrásává.

Ha jól éretem, játéknak nevezte a hűségét, melyt az anyanyelvhez láncol. Odaköt szinte, míg csak lélegzeni vagyunk képesek.

Szerdai napon jártam a Duna-parti lakásban, a Nyugat nagy emlékkiállítására pedig holnapután, pénteken nyílik a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

Időnk lassan lejár, a maroknyi kis időnk. Ezért csak annyit kérdezek:

— Melyik nap nézik meg az emlékkiállítást?

— Vaksi szemmel, rossz látással megnézem-e, nem tudom. Látni már nem fogom tudni. De ott leszek, mert a megjelenésemmel az érdeklődésnek, mi több, a hozzátartozásomnak kifejezést akarok adni.

Előre elbeszélem, hogy sok más közt mit fognak kiállítani: Ady egykori íróasztalát a Veres Pálné utcai lakásból, egy Kosztolányi Dezsőről készült kisfilmet, Osvát Ernő asztalkáját, Török Sophie viaszlemezén hallani lehet majd Babits, Karinthy, Móricz hangját, s kiállítják Babits Mihály legendásan kopott régi írógépét, amelyet egy háborús bomba majdnem teljesen összeroskaszott.

Minden tárgy fölkelte érdeklődését, minden név említése egy sugárkát vonultat át az arcán.

— Ha mindezeket látnám, látni is tudnám, minden kiállított tárgyról volna mondanivalóm. De bele kell törődnöm abba, hogy ma már ehhez a mondanivalóhoz csak a képzelet segíthet hozzá.

Az alkony egészen beborítja a szobát. Majdnem sötétben köszönök el.

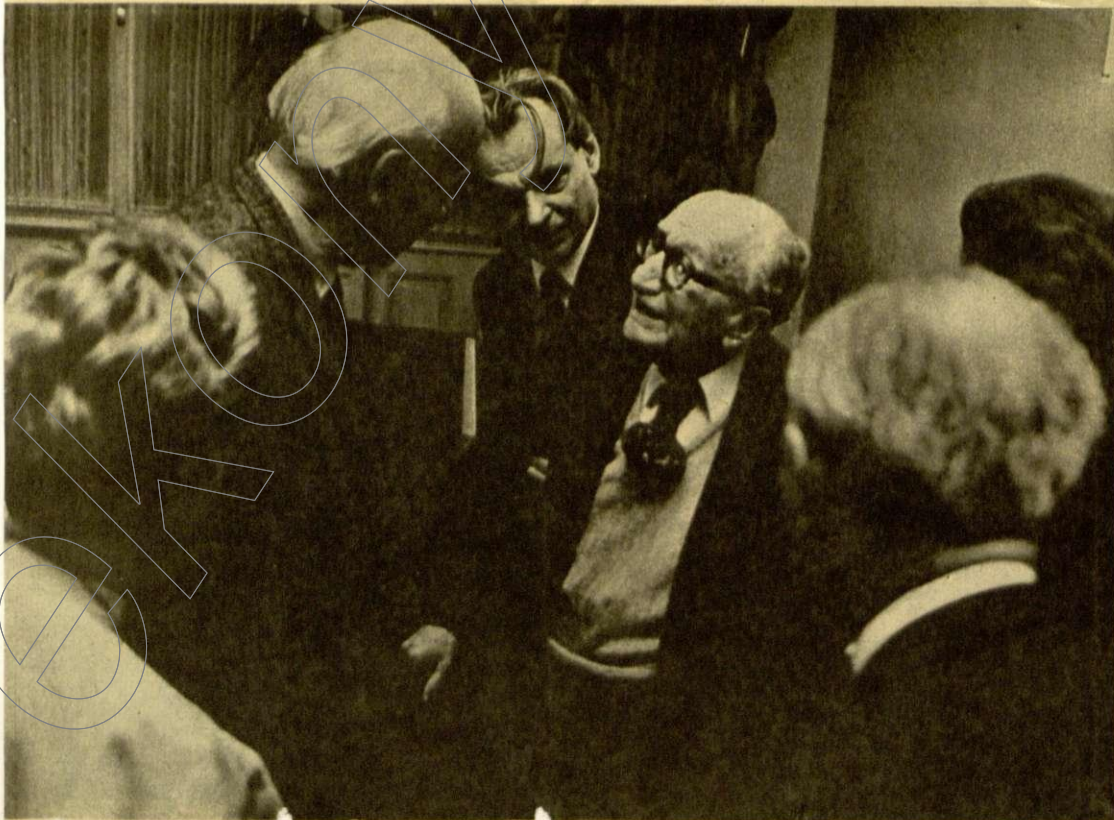
— S mivel köszönhet el Fenyő Miksától olyan ember akinek a magyar nyelv nem csupán szenvedélye tárgya, hanem mindennapi munkaeszköze? Köszönöm azt, amit Fenyő Miksa a magyar irodalomért tett...

Visszanéz rám a mélyből, szinte. Egészen elsüllyedve a karosszékeben.

— Ezért nem jár köszönet nekem. Ez a szolgálat a lényemből fakadt. S életem legfőbb értelme volt.

Ruffy Péter

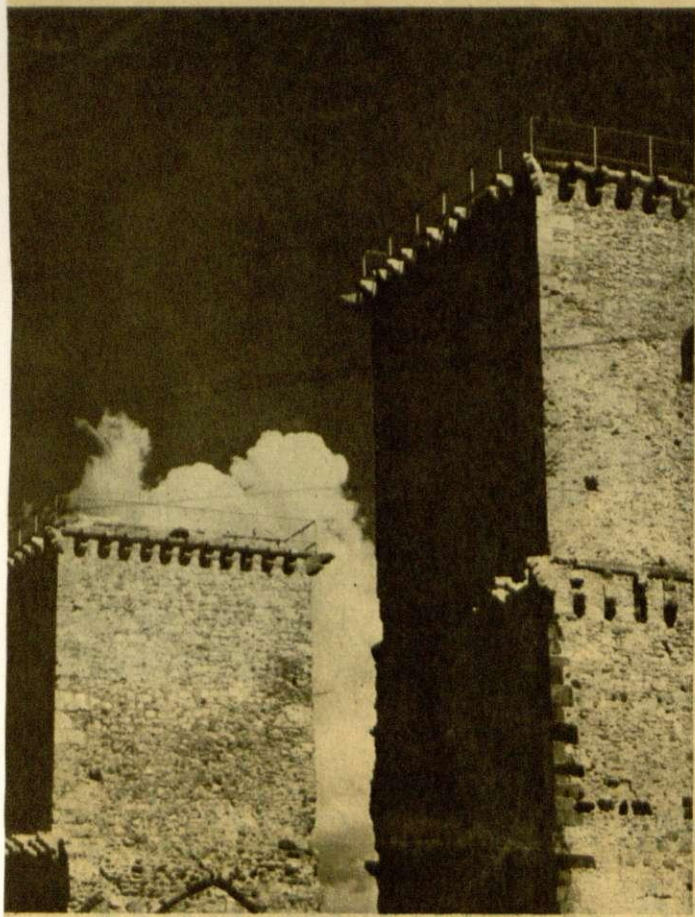
Illyés Gyula, Keresztury Dezső és Fenyő Miksa

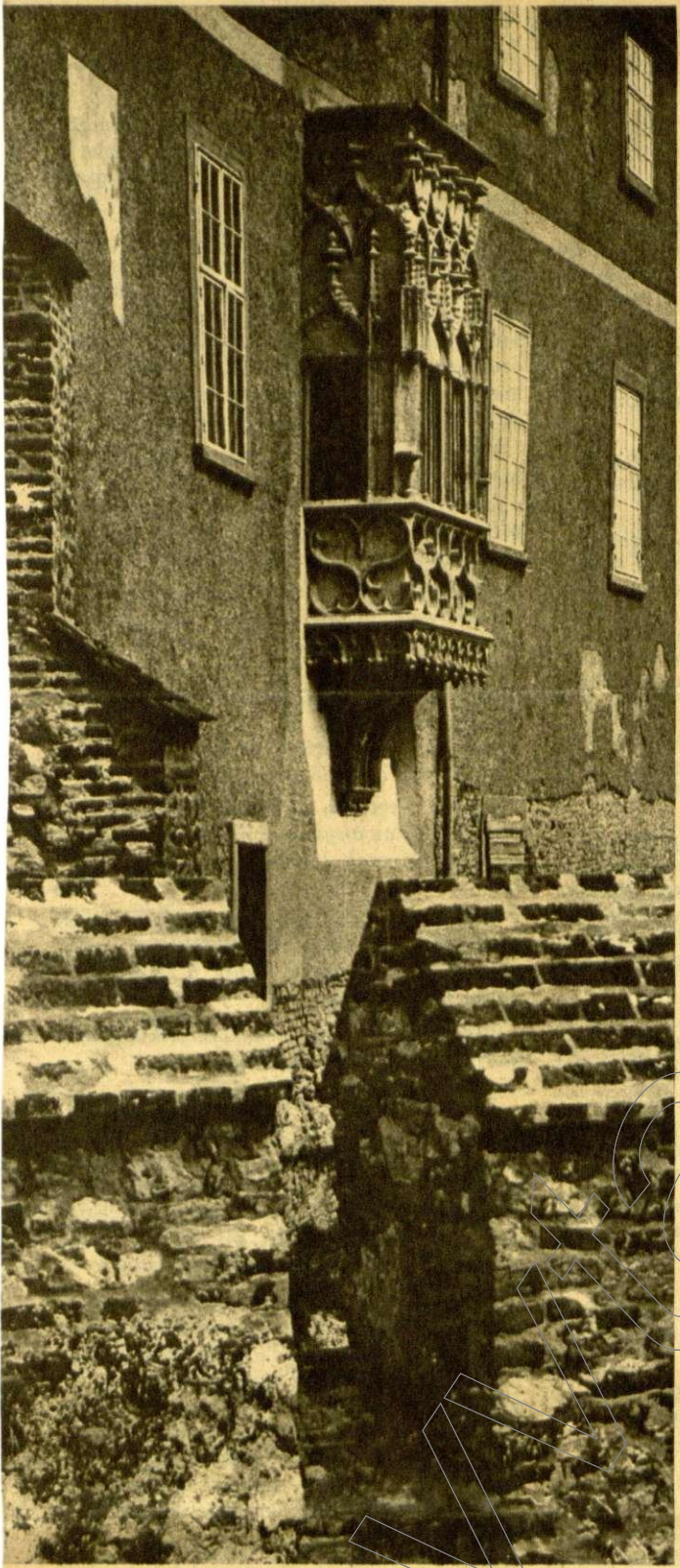
Magyar Hírek
1971 október 30.

A NYUGAT emlékkiállítás

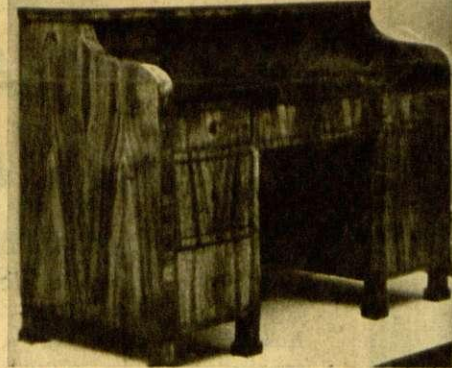
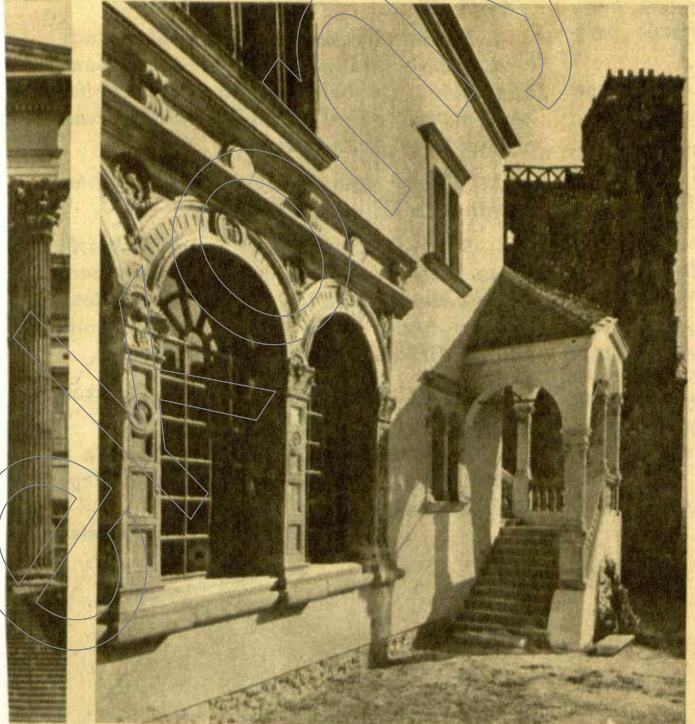
SOMOSYI KÖNYVTÁR
42
SZÉKES

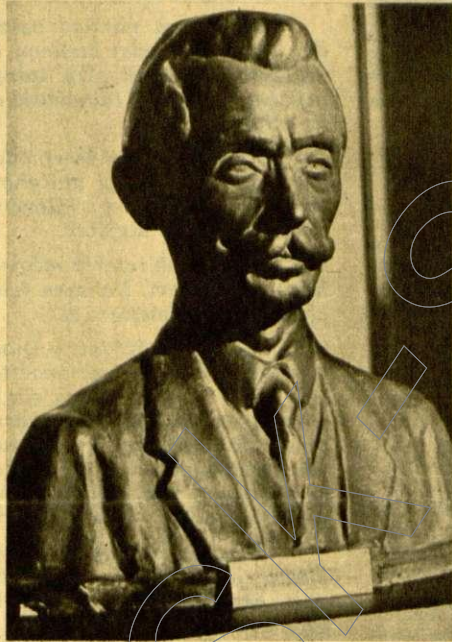
Diósgyőri várromok

Sikkói vár gótikus erkélye. Lent: a sárospataki várkastély Perényi-szárnya

Ady íróasztala, fölötté Pór Bertalan híres Ady-portréja

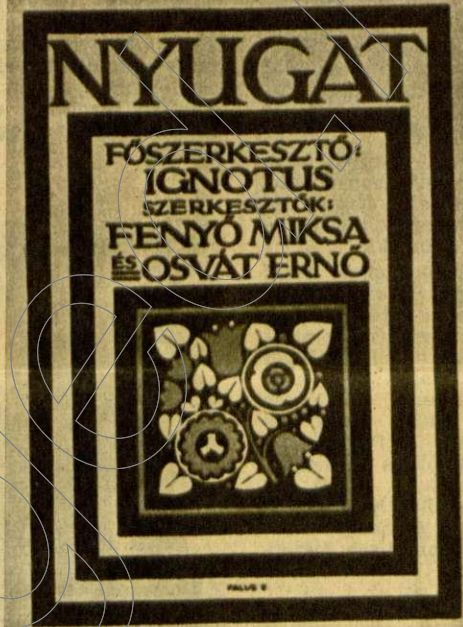

Schöpflin Aladár eddig ismeretlen szobra

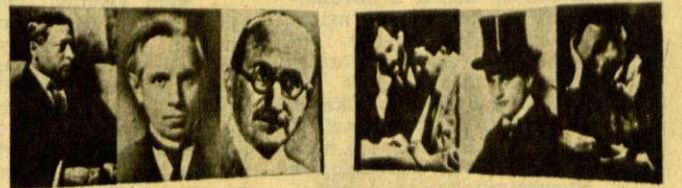
Tihanyi Lajos (a Nyolcak tagja volt) Ignotus-arcsképe

Harminc évvel ezelőtt — a pontos dátum: 1941. augusztusa — jelent meg az 1908-ban alapított Nyugat utolsó száma. Babits Mihály, a folyóirat főszerkesztője meghalt, és Illyés Gyulának nem adtak engedélyt a Nyugat folytatására. A kényszerű megszűnés harmincadik évfordulójára emlékezik most a Petőfi Irodalmi Múzeum. Az emlékkiállítást Keresztury Dezső nyitotta meg, beszédében finom és árnyalt értékelést nyújtva a Nyugat szerepéről. Az emlékkiállítás megnyitóján írók, irodalomtörténészek, akadémikusok, a Nyugat egykori munkatársai, mai magyar írók és költők voltak jelen, s köztük mint élő szobor szinte megjelent a Bécsből meghívott Fenyő Miksa, a Nyugat egyik alapítója, mecénása, szerkesztője, a huszadik század magyar irodalmának egyik istápolója/mestere. (A kiállítás megnyitását megelőző beszélgetést, Ruffy Péter interjúját, Fenyő Miksa szép vallomását az anyanyelvéről és a tudósítást a Magyarok Világszövetségének fogadásáról, ahol Fenyő Miksa a Nyugat második nemzedékének néhány tagjával találkozott, lapunk következő oldalán találják olvasóink).

„Tudásban, szépségben és munkában mindenütt honfoglaló legyen kelet népe” (Ignotus, a Nyugat első számának vezércikkében)

TUDÁSBAN, SZÉPSÉGBEN ÉS MUNKÁBAN MINDENÜTT HONFOGLALÓ LEGYEN KELET NÉPE.
NYUGAT A NYUGAT I. SZÁMÁNAK VEZÉRCIKKÉJÉN

A húszas években betűri az irodalomba a Nyugat tehetséges második nemzedéke. Alsó kép: S a harmincas évek elején feltűnik a harmadik nemzedék is (Léval András felvétele)

Fenyő Miksa

FENYŐ
MIKSA
1971

"M. Hírek"
1971
OKT. 30.

1 db kivágat

